

AVRUPA BİRLİĞİ'NDEN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE

Arif MERDOL, İnş.Yük.Müh.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmesi, yani Avrupa ile bütünleşebilmesinin ön koşulunun, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne katılması olduğu gereği politikacılar ve bazı ekonomik ve medyatik çevrelerce uzun uzun tartışılmış ve topluma başka bir yol olmadığı inancı yerleştirilmiştir. Oysaki Avrupa Birliği'nin başlangıcı olan Avrupa Topluluğu'na üyelik girişiminde bulunan hiçbir ülkeye bu ön koşul uygulanmamıştır.

Avrupa Birliği'nin oluşturulmasının temelinde ise 3 özgürlük olduğu savı vardır.

1. Kişilerin Serbest dolaşımı
2. Hizmetlerin Serbest dolaşımı
3. Sermayenin Serbest Dolaşımı esastır.

GB'nin tanımı Lahey Adalet Divanı'na şöyle yapılmıştır. "Akit tarafların her birinde tek bir tarifenin uygulandığı, Birliğe dahil olmayan ülkelere karşı tek bir gümrük duvarının var olduğu, Birliğe dahil devletler arasındaki mal alışverişlerine uygulanan gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin tamamen ortadan kaldırıldığı ve alınan vergilerin üye devletler arasında paylaşıldığı bir Birliktir."

GB'nin işleyişinde zamanla bazı teknik sorunlar ortaya çıkmıştır. Gümrük vergisinden kısmen ya da tamamen muaf olan A.B. menşeli ara mallar ile Üçüncü ülkelere gelen gümrüğe tabi ara mallar arasında, vergi ödeyenler aleyhine haksız rekabet koşulları oluşuyordu. Bu durum 'özgür rekabet' koşulları tanımlamasına uymuyordu. Çarpıklığın giderilmesi için malın üretimine giren ara mallardan 'Fark Giderici Vergi-FGV' (prelevement compensateur) alınması koşulu getirilmiştir.

FGV'nin Toplulukta uygulanması Roma Anlaşması'na göre gerçekleştirilmekte olup topluluk Üyelerinden ve Türkiye temsilcilerinden oluşan Ortaklık Komisyonuna görev olarak verilmiştir. Bu komisyon üye devletler arasındaki gümrük tarifeleri kademeli olarak düşürürken, bu indirimde paralel olarak FGV oranlarının da %100'e kadar artırmıştır.

Gümrük Birliğinin iki unsuru çok önemlidir:

- 1- Gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılması
- 2- Üçüncü ülkelere karşı tek ve ortak bir tarifenin uygulanması,

ORTAK GÜMRÜK TARİFESİNİN KABULÜ

Üye devletler arasında gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin kaldırılması tek başına bir anlam ifade etmez. Gerçekten bu devletler üçüncü ülkelere yapacakları ithalatta ulusal gümrük tarifelerini uygulamaya devam ederlerse ortak bir pazar gerçekleşemez. Çünkü bu durumda ulusal tarifesi yüksek olan ülkelerin ithalatçıları, ithalatı, gümrük duvarı en düşük üye ülke üzerinden gerçekleştireceklerdir. Üye ülkeler arasındaki gümrük duvarı da kalktığı için sıfır gümrükle kendi ülkelerine sokabileceklerdir. İşte bu nedenle Roma Anlaşması'nı kaleme alanlar, sistemin işlemesi için bir 'ORTAK GÜMRÜK TARİFESİ'-OGT- giderek kabulü öngörülmiştir. Buna göre ilk aşamada üye devletlerin her sanayi ürününe uyguladığı ulusal gümrük oranının aritmetik ortalaması alınmıştır. Binek araçları için bir örnek gösterecek olursak;

Fransa Ulusal tarifesi:	%20
Almanya Ulusal Tarifesi:	%10
İtalya Ulusal tarifesi:	%30
Toplam :	%60/3=20 OGT
ve böylece OGT ulusal tarifeler yükseltilecek ya da düşürülerek sağlanmıştır.	

TÜRKİYE AÇISINDAN

Eski adıyla AT'ye üye devletler, 1 Eylül 1971 yılında yürürlüğe giren "Ara Anlaşma" ile, Türkiye'nin tekstil dışındaki tüm sanayi ürünlerine uyguladıkları gümrük vergilerini ve eş etkili vergileri bu tarihten itibaren tamamen kaldırdılar ve bir daha Türkiye'ye hiç bir kısıtlama konmayacağını taahhüt ettiler. Tekstil sektöründe ise bu indirim 12 yıllık bir geçiş dönemi sonrasında ve %25'lik dört indirimde gerçekleştirildi. Buna karşın Türkiye'de 1967 yılı başlangıç yılı olmak üzere AT ülkelerinden yaptığı özel ithalatın %55'ini oluşturan ürünler için gümrük vergileriyle eş etkili vergileri katma protokolün yürürlüğe girişi tarihinden itibaren 12 yılda, yani 1985'te kaldırmayı kabul etmiştir.

Buna karşılık Türkiye, 1967 başlangıç yılı olmak üzere AT ülkelerinden yaptığı ithalatın %45'ini oluşturan ürünler için gümrük vergilerini ve eş etkili vergileri katma protokolün yürürlüğe girişi tarihinden itibaren 22 yılda yani 1 Ocak 1995 tarihinde kaldırmayı taahhüt etmiş ve kaldırmıştır.

Türkiye gümrüklerini kademeli olarak indirme işlemine 1978'de başlaması gerekirken bu işi 1988 yılına kadar ertelemiştir. Oniki ve yirmiiki yıllık listelerin oluşturulmasında listelerde yer alan sanayi ürünlerinin hangi sektörlerle ait olacağı hususunun belirlenmesi tamamen Türkiye'nin yetkisine bırakılmıştır.

Gümrük vergilerinin ilk 12 yılda kaldıracağı ürünler genellikle güçlü olduğumuz sektörlerdir. Bunlar tekstil, cam, deri sanayileridir. Buna karşılık, 22 yıllık listede yer alan ürünler Türkiye'nin güçlü olmadığı sanayi kollarıdır. (Otomotiv, beyaz eşya, elektronik sanayiler gibi).

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; Tarıma dayalı sanayi sektörleri ve emek-yoğun sektörler 12, teknoloji yoğun sektörler de 22 yıllık gümrük indirim listesine alınmıştır.

LİSTELERİN DONDURULMASI

Türkiye 31.12.1972 günü, yani indirimin başlamasından bir gün önce Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle tüm gümrük vergilerini yaklaşık %50 oranında arttırmış ve ertesi gün, artırılan bu oran üzerinden indirim uygulamaya başlamıştır. Yani 1.1.1973 tarihinde 12 yıllık listeye %10 indirim yani uygulanan %50 gümrük vergisi %45 olarak, 22 yıllık listeye de %5 vergi indirimiyle %47.5 olarak vergi uygulaması yoluna gitmiştir. Yine Türkiye, 1976 yılından sonraki indirim yükümlülüklerini dondurmuş, ancak 14 Nisan 1987 tarihinde AT'na tam üyelik başvurusunu yaptıktan sonra, bu başvurudaki 'ciddiyetini' kanıtlamak için 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren

ertelemiş olduğu yükümlülüklerini yeniden yürürlüğe koymuştur. 7 Ocak 1995 tarihinde yayınlanan Bakanlar Kurulu 94/6409 sayılı kararıyla da 12 yıllık Liste için %5, ve 22 yıllık liste için %10 oranında ki son indirimler yapılarak Gümrük Vergileri ve eş etkili vergiler 31.12.1995 tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

TEK VERGİ UYGULAMASI

Türkiye uzun yıllar AT'ye karşı yalnız Gümrük Vergilerini indirmiş, buna karşılık eş etkili vergilere hiç dokunmamıştır. Oysa Katma Protokol ile üslenilen yükümlülük bu tür vergilerinde giderek kaldırılmasını gerektiriyordu. Avrupa Birliğinden gelen baskılar sonucu, Gümrük Vergilerine eş etkili vergiler niteliğinde bulunan çeşitli fonlar 1 Ocak 1993 tarihinden itibaren tek vergi paketine konulmuş ve indirime tabi tutulmuştur. (Destekleme Fiyat İstikrar Fonu, Damga Vergisi, Belediye Resmi Fonu, Ulaştırma Altyapı Fonu gibi)

TOPLU KONUT FONU ise ayrıcalıklı bir takvim izlemiştir. İthalatı kısıtlayıcı nitelikte olan ve eş etkili vergi olarak değerlendirilmesine karşın, tek vergi paketine sokulmamıştır. Nisan 1995'te %20 oranında 1.7.1995'te %20, 31.12.1995'te de %60 oranında kaldırılması taahhüt edilmiş ve kaldırılmıştır. Çok Propagandası yapılan ve zafer olarak ilan edilen 6 Mart 1995 Tarihli ORTAKLIK KONSEYİ KARARI ile SADECE TÜRKİYE'YE UYGULANACAK OLAN GÜMRÜK BİRLİĞİ NEDİR? Avrupalıların ve kimi politikacılarımızın deyimiyle 'Gümrük Birliği'ni yalnızca gümrük vergilerini, fonları, kotaları karşılıklı olarak kaldırmak ve Avrupa Birliği'nin Gümrük tarifesine uyum sağlamak gibi daha çok Ticari bir oluşum şeklinde algılamak son derece de hatalı bir yaklaşımdır. Bu girişim "siyasi ve mali işbirliği"ni de kapsayan çok yönlü bir entegrasyon sürecidir.

GÜMRÜK BİRLİĞİ ÜÇ ANA BELGEYİ İÇERİYOR.

1- MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI İLE İLGİLİ ORTAKLIK KONSEYİ KARARI

2- ORTAKLIĞIN GELİŞTİRİLMESİYLE İLGİLİ TAVSİYE KARARLARI

3- MALİ KONULARLA İLGİLİ DEKLARASYON

1-1/95 Sayılı Malların serbest dolaşımı ile ilgili Ortaklık Konseyi Karara 6 alt maddeden oluşmaktadır.

Ticaret Politikası

Tarım Ürünleri

Gümrük Hükümleri

Yasaların Uyumlu vs.

Kurumsal Hükümler

Genel ve Son Hükümler

Örneğin Devlet Tekellerinin 2 yıl içinde kaldırılması, Türkiye iç Hukuk düzenlemelerinin yapılması,

2- Ortaklığın Geliştirilmesi ile ilgili tavsiye kararları içindeki öneriler de 7 başlık altında toplanmış olup en önemlisi Siyasi diyalog mekanizmalarının oluşturulmasıdır.

- Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde, AB Komisyon Başkanının da katılımıyla yılda 1 kere.

- Dışişleri Bakanı düzeyinde, biri ortaklık konseyi, biri de Troika modeli çerçevesinde olmak üzere yılda 2 kere toplantı yapılması gibi,

- Siyasi direktörler (Bunlar genellikle Dışişleri Müsteşarları ya da yardımcıları) düzeyinde, Troika Modeli çerçevesinde olmak üzere yılda 2 kere

- Uzmanlar düzeyinde ise sürekli toplantılar yapılır.

- İŞÇİLERİN SERBEST DOLAŞIMI BU ALT BAŞLIK ALTINDA ELE ALINMASI GEREKİRKEN SERBEST DOLAŞIMLA İLGİLİ HERHANGİ BİR TAVSİYE KARARI BULUNMAMAKTADIR.

3- Mali İşbirliği Deklarasyonu; Bu deklarasyona göre AB tarafı 5 ayrı kaynaktan Türkiye'ye kredi açacak ya da hibe yapacaktır. -1996'dan başlayarak 5 yıl içinde AB bütçesinden 375 Milyon ECU (475 Milyon Dolar) verilecek

- Akdeniz Programı Çerçevesinde alt yapı Projelerinin finansmanı için 400 Milyon ECU (515 Milyon Dolar) verilecek, -1996-2000 yıllarına yayılarak uygulanacak Yeni Akdeniz Programı çerçevesinde 700 Milyon ECU (900 Milyon dolar) verilecek.

- Avrupa Yatırım Bankası'nın Kaynaklarından 1996'dan itibaren beş yıl içinde 750 Milyon ECU (970 Milyon Dolar) Proje Kredisi Kullanılabilecek.

- Makro Ekonomik yardım şeklinde Uluslararası Finans Kuruluşları yoluyla 300 Milyon ECU (390 Milyon Dolar) Kredi sağlanacak yukarıda beş ayrı başlık altında sağlanan kredilerin toplamı 2.5 Milyar ECU (yaklaşık 3.2 Milyar dolar) tutmaktadır.

Ayrıca Nisan 1996'da ek 600 Milyon ECU (770 Milyon Dolar) yardım sözü verilmiş olmasına karşın realize edilmemiştir. Gümrük Birliğine giren Türkiye'nin Uluslararası Finans Kuruluşları Kredi Not'unun yükseltileceği ve daha rahat kredi bulma olasılığı yaygın olarak işlenmiş olmasına karşın bugüne dek bu da gerçekleşmemiştir.

Günümüze dek olan gelişmeler Türkiye'nin pek lehine gözüküyor, aksine olarak büyük bir pazar niteliği taşıyan Türkiye'nin bu yılın ilk yarısı verileri pek iç açıcı değil. Gümrük Birliği'ne girilmesiyle hayat standartlarımızda iyileştirme olmadığı gibi İTHALAT AÇIĞININ YILIN İLK YARISINDA 10 milyar doları bulması yeni bir devalüasyon ve dolayısıyla da kişi başına düşen milli gelirin o oranda düşmesi anlamını taşımaktadır. Kredi kanalları açılmadığı gibi Türkiye ilk altı ayda 5 milyar Doları bulması yeni bir devalüasyon ve dolayısıyla da kişi başına düşen milli gelirin o oranda düşmesi anlamını taşımaktadır. Kredi kanalları açılmadığı gibi Türkiye ilk altı ayda 5 milyar doların üzerinde de dış borç ödemesi yapabilmektedir. Avrupa Topluluğu'nun 5 yıl içinde taahhüt ettiği 3.2 milyar dolar Kredi ve hibe olduğu hatırlanırsa bu miktarın çok ama çok cüzi olduğu ve Türkiye'nin mali sorunlarını çözme yönünde yetersizliği ortaya çıkar.

En büyük zafta Türkiye'nin 3.ü ülkelerden temin edebileceği bazı ham maddeleri istediği şekilde temin etme imkanının ortadan kalkmasıdır. Zira 3. Ülkelerden yapılacak ithalat tamamen ORTAK GÜMRÜK TARİFESİ şartlarına tabidir. Bu kaynakları elinde bulunduran ÇOK ULUSLU şirketlerin Avrupa Birliği'ndeki etkinlikleriyle de bizim ihtiyacımız olan hammaddelerin Ortak Gümrük tarifelerini etkilemeleri de dolaylı yoldan zararımıza olacaktır.

Ne yapacağını, nasıl tavrı alacağını bilemeyen ve her seferinde aleyhine çalışacak mekanizmaları bulup çıkaran yönetimlerin istikrarsız tavırları Avrupa Birliği'ne giden yolda da kendini ortaya koymuş ve süreç hiç de TÜRKİYE'nin yararına çalıştırılmamıştır. Politik şovların bir yana bırakılarak mühendisçe artı ve eksilerinin kamuya anlatılması zamandır.